

Blauwdrukken van Nederlandse wieren

Pai Dekkers & Anne Leijdekkers [beeldmakers, kunstenaarsduo Dekkers Leijdekkers; www.dekkersleijdekkers.com]

Voor de tentoonstelling Blauwdrukken van Nederlandse Wieren, die van 30 januari tot en met 8 mei 2022 in Het Natuurhistorisch te zien zal zijn, dook Dekkers Leijdekkers in de collectie Algae ([zee-]wieren) van Het Natuurhistorisch. Deze verzameling bestaat uit ongeveer 2.000 gedroogde en op sterk water gezette exemplaren. Hieruit selecteerde het duo de mooiste exemplaren om blauwdrukken te maken. De blauwdruk, ofwel cyanotypie, is een oude fotografische techniek die bekend is van oude bouwtekeningen. De techniek leent zich goed om fotogrammen mee te maken. Daarbij wordt het object/onderwerp direct op het lichtgevoelige papier geplaatst en belicht zonder tussenkomst van een camera. Deze techniek benadrukt de grillige vormen en transparantie van zeewier. Het resultaat is een haast abstracte representatie van het zeewier in sterke blauwtinten. Het handboek Flora van de Nederlandse zeewieren behandelt ongeveer 250 verschillende soorten (Stegenga & Mol 1983). Dekkers Leijdekkers heeft als doel om een zo compleet mogelijk overzicht te maken van de Nederlandse wieren. Hierin mogen de wieren uit de collectie van Het Natuurhistorisch natuurlijk niet ontbreken.

Anna Atkins

Zeewier komt voor in allerlei soorten, kleuren en maten en is fantastisch om te onderzoeken. Het is alleen niet erg toegankelijk, bijvoorbeeld omdat het onder water groeit. Onze eerste gedenkwaardige kennismaking met zeewier was ook niet met zeewier zelf maar met representaties daarvan. Zeewier kwam pas bij ons op de radar na het zien van de blauwdrukken van de Britse biologe Anna Atkins (1799-1871) in het Rijksmuseum. Tussen 1843 en 1853 maakte zij duizenden blauwdrukken van Britse wieren die werden gebundeld in verschillende boeken (Siegel 2018). Haar representaties vangen een bepaalde essentie van zeewier die anders wellicht onopgemerkt was gebleven. Zo toont haar werk de enorme diversiteit aan en verschillen tussen soorten. Daarnaast benadrukt het

▲ Blauwdruk van Japans bessenwier (*Sargassum muticum*) uit de collectie; NMR 9998-191745. (Dekkers Leijdekkers)

de waanzinnig verfijnde patronen en vormen. En niet te vergeten de transparantie. Oftewel, er zijn soorten waarvan het blad licht doorlaat. Dit vertaalt zich in een rijk spectrum van blauwtinten dat niet onderdoet voor de kleuren van de zee. Haar werk inspireerde ons om afdrukken te maken van Nederlandse wieren. We kwamen al snel tot de conclusie dat we daarvoor een eigen herbarium moesten maken. Om dit voor elkaar te

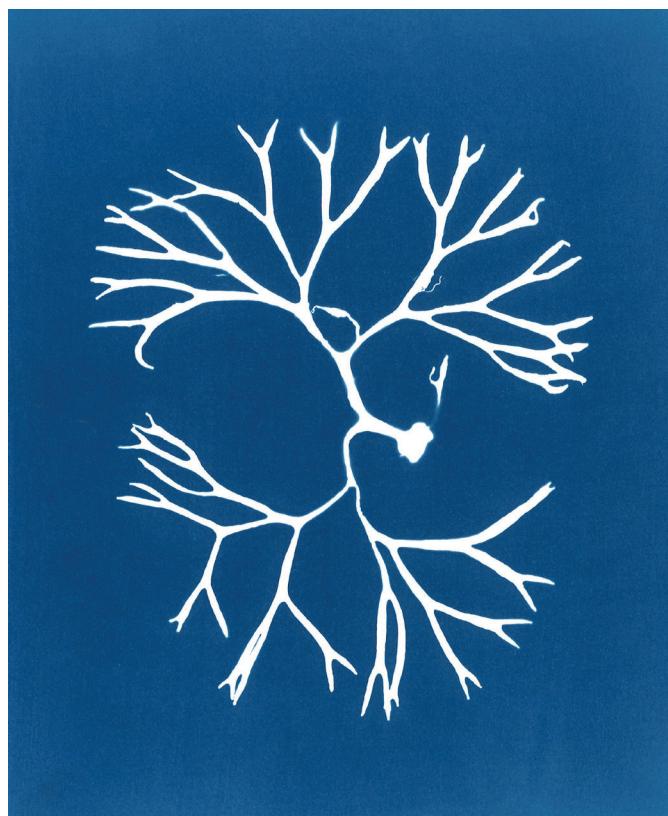
krijgen zochten we contact met zeewierkenners Dirkjan Dekker, Frank Perk en Luna van der Loos en een paar weken later gingen we op onze eerste excursie.

Laarzen aan

Tijdens onze eerste excursie in 2019 werd al snel duidelijk wat er allemaal komt kijken bij het verzamelen van zeewier. Ten eerste moet je rekening houden met de stand van de maan. Veel soorten

▲ Blauwdruk van zee-eik (*Fucus*) uit de collectie; NMR 9998-191741. (Dekkers Leijdekkers)

▲ Blauwdruk van viltwier (*Codium fragile*) uit de collectie; NMR 9998-191736. (Dekkers Leijdekkers)

zeewier komen namelijk alleen droog te liggen bij extreem laag water, waardoor er maar een paar uur per maand optimaal kan worden verzameld. Ten tweede groeit zeewier op specifieke plekken. Om te groeien moet het zich hechten aan een vaste ondergrond, daardoor groeit het niet op het strand. In Zeeland zijn veel basaltblokken en oesterbanken waarop zeewier kan groeien. Ook zijn pontons in jachthavens vaak begroeid met zeewier, hier speelt ook het getij geen rol. We leerden ook dat laarzen en een extra paar sokken geen overbodige luxe zijn. Als laatste zijn een emmer, een loep, en een handboek of bioloog met zeewierkennis essentieel voor de uitrusting. Sommige soorten lijken sterk op elkaar, zodat alleen een loep duidelijkheid kan bieden; andere soorten komen zo sterk met elkaar overeen dat ze alleen met DNA-onderzoek onderscheiden kunnen worden. Het verzamelen van zeewier vergt enige inspanning, maar die wordt rijkelijk beloont. Je ontdekt namelijk dat er soorten zijn die als een wolk in het water zweven en soorten die de kleuren van de regenboog aannemen.

Vier hoog

Om de wieren in de collectie van Het Natuurhistorisch te bekijken konden we onze laarzen thuis laten. We moesten wel wat trappen beklimmen om in het externe depot aan de Robert Fruinstraat te komen.

Enmaal aangekomen in de geklimatiseerde ruimte stond er een aantal dozen met daarop 'ALGAE' klaar. Omringd door geweien, schedels, laden met vlin-ders en verder zo'n beetje alles wat de natuur heeft voortgebracht, bekeken wij stuk voor stuk alle wieren. In de collectie zagen we de mooiste soorten waarvan vele voor ons nog onbekend waren. Het voelde alsof we weer op excursie waren, met de collectielabels, een loep en het handboek probeerden we te duiden wat we zagen. Voorzichtig openden we de dozen en sloegen we de bladen om van het herbarium. Bij elk nieuw exemplaar stonden we weer versteld van de schoonheid die we aantreffen. Voor de tentoonstelling moesten we helaas een selectie maken uit al het moois. Gelukkig ligt de collectie veilig opgeborgen voor een toekomstig bezoek.

Beeldende biologie

In de tentoonstelling komen twee aspecten samen die de basis vormen voor ons project. Namelijk het conserveren, wat bestaat uit het verzamelen/classificeren en de representatie van natuur. Zonder de werken van Atkins, die bewaard worden door het Rijksmuseum, waren wij nooit aan dit project begonnen. En zonder de conserverende rol van Het Natuurhistorisch hadden wij nooit blauwdrukken van deze bijzondere wieren kunnen maken. De blauwdrukken van

wieren uit de collectie van Het Natuurhistorisch staan centraal in de tentoonstelling. Naast de originele afdrucken en bijbehorende exemplaren uit de museumcollectie vertellen wij ons verhaal. Via projecties op de wanden en in vitrines geven we een inkijkje in de excursies, de wierenherbaria en het maken van blauwdrukken.

Het raakvlak tussen kunst en natuur is wat ons zo fascineert. Aan de ene kant heb je de excursies waar je als bioloog op zoek gaat naar nieuwe soorten. En aan de andere kant moeten wij ons als beeldmakers verhouden tot de beeldende kunst. Het is voor ons een uitdaging om deze twee disciplines samen te brengen. Daarin zoeken wij naar een poëtische vorm die recht doet aan het wier maar ook iets nieuws brengt voor het oog. Daarnaast hopen wij met ons werk de collectie op een andere manier te belichten en mensen te inspireren om zelf in de wereld van zeewier en hetgeen wat onder de oppervlakte ligt te duiken. ◀

Literatuur

- Siegel, S. 2018 - pp. 175 in: Schaaf, L.J. (eds.), 2018 - Sun Gardens. Cyanotypes by Anna Atkins - Prestel Publishing, New York
- Stegenga, H. & Mol, I. 1983 - Flora van de Nederlandse zeewieren - Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV